

Happy Planet Index กับแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทศพนธ์ นรทัศน์

บทนำ

จากแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน มิใช่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ซึ่งทำให้สังคมมีปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย จนไม่อาจเหลือเพียงพอสำหรับชนรุ่นหลัง จึงทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการวัดความสำเร็จของการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งมุ่งเน้นการวัดที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นสำคัญ หลายองค์กรได้เสนอดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Adrian W.J. Kuah, 2012: 1-2) เช่น The Better Life Index, Satisfaction With Life Index (SWL), Gross National Happiness (GNH), Happy Planet Index (HPI) โดยให้ความสำคัญกับดัชนีชี้วัดที่มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของประชากร และความยั่งยืนของการพัฒนา ซึ่งหนึ่งในดัชนีชี้วัดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล และมีความต่อเนื่องของการออกรายงานอย่างสม่ำเสมอทุกปี ก็คือ “Happy Planet Index: HPI” ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดใน ๒ มิติหลัก ได้แก่ ความอยู่ดีมีสุข (Human Well-Being) และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact)

ผู้เขียนเห็นว่ากรอบแนวคิดของดัชนี Happy Planet Index มีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบและนำเสนอ เพื่อนำไปสู่การขยายผลการรับรู้ในวงกว้างต่อไป อันจะเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะขับเคลื่อนและผลักดันให้ประชาคมโลกยอมรับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะเศรษฐกิจทางเลือกและทางรอด ที่สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจกระแสหลักได้ถึงขั้นพื้นฐาน

เกี่ยวกับดัชนี Happy Planet Index

ดัชนี “Happy Planet Index: HPI” เป็นดัชนีที่วัดความอยู่ดีมีสุขของประชากร และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ประเทศนั้นๆ ก่อขึ้น ดัชนีดังกล่าวได้รับการพัฒนาขึ้น โดยมูลนิธิเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ (New Economics Foundation: NEF) เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๒๐๐๖ โดยได้ออกแบบให้ดัชนีดังกล่าวมีความท้าทายในการวัดระดับการพัฒนาของประเทศต่างๆ จากรูปแบบเดิมที่เคยวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) และดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ซึ่งทั้งสองตัวชี้วัดสำคัญนี้ ไม่ได้วัดความยั่งยืนของการพัฒนา โดยเฉพาะ GDP ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะวัดความอยู่ดีมีสุขของประชากร เพราะโดยปกติประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็ไม่ได้ร่ำรวย แต่เขาเหล่านั้นก็สามารถมีความสุขและมีสุขภาวะที่ดีได้ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องวัดต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ใช้ไปเพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาด้วย

ดัชนี HPI พัฒนาขึ้นบนหลักการทั่วไปเกี่ยวกับประโยชน์สุขกล่าวคือ ประชาชนส่วนมากต้องการมีชีวิตที่ยืนยาว และมีชีวิตที่ได้รับการเติมเต็มในสิ่งที่ขาด (Live Long and Fulfilling Lives) และประเทศก็จะทำสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อให้พลเมืองของตนได้รับในสิ่งที่ขาด หลีกเลี่ยงการละเมิดในโอกาสของคนในอนาคต (การไม่ใช้ทรัพยากรจนไม่มีเหลือไปถึงคนรุ่นหลัง-ผู้เขียน) รวมทั้ง ไม่ไปใช้ทรัพยากรของประเทศอื่นโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน

จากผลกระทบของการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาของประเทศต่างๆ ทำให้สหภาพอนุรักษ์โลก หรือ International Union for Conservation of Nature [IUCN's (World Conservation Union)] เรียกร้อง

ให้มีการวัด 'ผลผลิตของความอยู่ดีมีสุข (ไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุ) ต่อหนึ่งหน่วยของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ' [The production of human well-being (not necessarily material goods) per unit of extraction of or imposition upon nature.] ความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ในแต่ละปี (Happy Life Years) การวัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จากการใช้คาร์บอนเท้าทางนิเวศน์ต่อหัวประชากร¹ (Ecological Footprint per Capita) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะประเมินปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการดำรงชีวิตของคนในประเทศนั้นๆ ประเทศที่มีคาร์บอนเท้าทางนิเวศน์ต่อหัวประชากรสูง ก็จะมีการใช้ทรัพยากรสูง ทั้งจากในประเทศ และนอกประเทศ รวมทั้ง ยังก่อให้เกิดความเสียหายทางธรรมชาติอย่างถาวร แก่โลกใบนี้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชนรุ่นลูกรุ่นหลานในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ดัชนี HPI ไม่ได้วัดว่าประเทศใดมีความสุขที่สุดในโลก (The Happiest Countries in the World) ประเทศที่ได้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตสูงในลำดับต้นๆ (High Levels of Life Satisfaction) เช่น โคลัมเบีย ในขณะที่สหรัฐอเมริกา จะอยู่ในลำดับท้ายๆ ดัชนี HPI จึงเป็นตัวชี้วัดที่ดีที่สุดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนความอยู่ดีมีสุขในแต่ละประเทศ ตัวอย่างเช่น ประเทศคอซตาริกา มีคะแนนผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ก็จะมีคะแนนความอยู่ดีมีสุขในระดับสูงมาก (Very High Well-Being) แต่ในขณะที่เดียวกันประเทศที่มีคะแนนความอยู่ดีมีสุขในระดับปานกลาง ทั้งนี้ มีคะแนนผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำมาก (เช่น เวียดนาม)

ค่าคะแนนของดัชนี HPI ในแต่ละประเทศนั้น จะวัดจากค่าเฉลี่ยใน ๓ มิติ คือ ความพึงพอใจในชีวิต (Average Subjective Life Satisfaction) อายุขัยเฉลี่ย (Life Expectancy at Birth) และคาร์บอนเท้าทางนิเวศน์ต่อหัวประชากร (Ecological Footprint Per Capita) สำหรับวิธีการคำนวณค่าคะแนน HPI รวมนั้นก็จะมีข้อซับซ้อนเล็กน้อย แต่โดยหลักการก็คือการนำคะแนนความพึงพอใจในชีวิต คูณด้วยอายุขัยเฉลี่ย แล้วหารด้วยคาร์บอนเท้าทางนิเวศน์ ข้อมูลส่วนมากในมิติความพึงพอใจในชีวิต นำมาจาก World Values Survey และ World Database of Happiness แต่ก็มีบางส่วนได้จากการสำรวจโดยแหล่งอื่น และการประมาณค่าโดยวิธีการทางสถิติศาสตร์ (Statistical Regression Techniques) (En.wikipedia.org, 2012)

$$\text{Happy Planet Index} \approx \frac{\text{Experienced well-being} \times \text{Life expectancy}}{\text{Ecological Footprint}}$$

2012 Happy Planet Index

Rank	Country	HPI	Experienced Well-Being	Life Expectancy	Ecological Footprint
1	 Costa Rica	64.0	7.3	79.3	2.5
2	 Vietnam	60.4	5.8	75.2	1.4
3	 Colombia	59.8	6.4	73.7	1.8
4	 Belize	59.3	6.5	76.1	2.1
5	 El Salvador	58.9	6.7	72.2	2.0
6	 Jamaica	58.5	6.2	73.1	1.7
7	 Panama	57.8	7.3	76.1	3.0
8	 Nicaragua	57.1	5.7	74.0	1.6

¹ Ecological Footprint คือ การประเมินผลกระทบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละคน เครื่องมือนี้จะเป็นการบ่งบอกถึงขนาดพื้นที่ทั้งหมดที่เราจำเป็นต้องใช้เพื่อรักษาสุขภาพการบริโภคหรือ ใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นปัจจัยการผลิตต่างๆ สำหรับทุกคน และรวมทั้งการจัดการกับของเสียที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรนั้นๆ

Rank	Country	HPI	Experienced Well-Being	Life Expectancy	Ecological Footprint
9	 Venezuela	56.9	7.5	74.4	3.0
10	 Guatemala	56.9	6.3	71.2	1.8
11	 Bangladesh	56.3	5.0	68.9	0.7
12	 Cuba	56.2	5.4	79.1	1.9
13	 Honduras	56.0	5.9	73.1	1.7
14	 Indonesia	55.5	5.5	69.4	1.1
15	 Israel	55.2	7.4	81.6	4.0
16	 Pakistan	54.1	5.3	65.4	0.8
17	 Argentina	54.1	6.4	75.9	2.7
18	 Albania	54.1	5.3	76.9	1.8
19	 Chile	53.9	6.6	79.1	3.2
20	 Thailand	53.5	6.2	74.1	2.4
21	 Mexico	52.9	6.8	77.0	3.3
22	 Brazil	52.9	6.8	73.5	2.9
23	 Ecuador	52.5	5.8	75.6	2.4
24	 Philippines	52.4	4.9	68.7	1.0
25	 Peru	52.4	5.6	74.0	2.0
26	 Algeria	52.2	5.2	73.1	1.6
27	 Jordan	51.7	5.7	73.4	2.1
28	 New Zealand	51.6	7.2	80.7	4.3
29	 Norway	51.4	7.6	81.1	4.8
30	 Palestine	51.2	4.8	72.8	1.4
31	 Guyana	51.2	6.0	69.9	2.1
32	 India	50.9	5.0	65.4	0.9
33	 Dominican Republic	50.7	4.7	73.4	1.4
34	 Switzerland	50.3	7.5	82.3	5.0
35	 Sri Lanka	49.4	4.2	74.9	1.2
36	 Iraq	49.2	5.0	69.0	1.4
37	 Laos	49.1	5.0	67.5	1.3
38	 Kyrgyzstan	49.1	5.0	67.7	1.3
39	 Tunisia	48.3	4.7	74.5	1.8
40	 Moldova	48.0	5.6	69.3	2.1
41	 United Kingdom	47.9	7.0	80.2	4.7
42	 Morocco	47.9	4.4	72.2	1.3
43	 Tajikistan	47.8	4.4	67.5	0.9
44	 Turkey	47.6	5.5	74.0	2.6
45	 Japan	47.5	6.1	83.4	4.2
46	 Germany	47.2	6.7	80.4	4.6
47	 Syria	47.1	4.1	75.9	1.5
48	 Austria	47.1	7.3	80.9	5.3

Rank	Country	HPI	Experienced Well-Being	Life Expectancy	Ecological Footprint
49	 Madagascar	46.8	4.6	66.7	1.2
50	 France	46.5	6.8	81.5	4.9

ตารางที่ ๑ ดัชนี Happy Planet Index ค.ศ. ๒๐๑๒

จากตารางที่ ๑ จะพบว่าจำนวนประเทศ ๙ ใน ๑๐ ประเทศที่มีค่าคะแนน HPI สูงใน ๑๐ อันดับแรก เป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในแถบทะเลแคริบเบียน แม้ว่าประเทศเหล่านี้ จะมีความยากจนสูง เช่น คอสตาริกา ซึ่งได้ คะแนน HPI สูงที่สุดในโลก มีค่าอายุขัยเฉลี่ยของประชากรที่สูงมาก สูงเป็นอันดับสองของทวีปอเมริกา สูงกว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรสหรัฐอเมริกา ประชาชนมีความพึงพอใจในชีวิต หรือความอยู่ดีมีสุข (Experienced Well-Being) สูงกว่าประเทศที่ร่ำรวยหลายประเทศ และมีคาร์บอนเท้าทางนิเวศน์ต่อหัวประชากรเพียงหนึ่งใน สามของสหรัฐอเมริกา

ท่ามกลางประเทศที่มีคะแนน HPI สูง ๔๐ อันดับแรก พบว่า มีเพียง ๔ ประเทศเท่านั้น ที่มี GDP ต่อหัวประชากร มากกว่า 15,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ประเทศในกลุ่มองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD country) ได้แก่ อิสราเอล อยู่ในอันดับที่ ๑๕ ส่วนประเทศในยุโรปตะวันตกที่อยู่ในลำดับ สูงสุด คือ นอร์เวย์ โดยอยู่ในลำดับที่ ๒๙ ถัดจากนิวซีแลนด์ ซึ่งอยู่ในลำดับที่ ๒๘

เมื่อพิจารณาในกลุ่มของประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจโตที่สุดในโลก (พิจารณาจาก GDP) พบว่า ญี่ปุ่น อยู่ในลำดับที่มี HPI สูงที่สุด คือลำดับที่ ๔๕ รองลงมาคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ลำดับที่ ๔๖ สาธารณรัฐ ฝรั่งเศส ลำดับที่ ๕๐ สาธารณรัฐประชาชนจีน ลำดับที่ ๖๐ และสหรัฐอเมริกา ลำดับที่ ๑๐๕ ซึ่งมีคาร์บอนเท้าทางนิเวศน์ต่อหัวประชากร อยู่ที่ 7.5 ซึ่งสูงที่สุดในบรรดาประเทศทั้งหมดที่มีการจัดอันดับของ ค.ศ. ๒๐๑๒ (แสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกา มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก-- ผู้เขียน)

สำหรับประเทศไทย พบว่า คะแนน HPI อยู่ลำดับที่ ๒๐ ของโลก คะแนน ๕๓.๕ และลำดับที่ ๓ ของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองจาก เวียดนาม ซึ่งมีคะแนน ๖๐.๔ (ลำดับที่ ๒ ของโลก) และอินโดนีเซีย คะแนน ๕๕.๕ (ลำดับที่ ๑๔ ของโลก) ทั้งนี้ สามารถดาวน์โหลดรายงาน Happy Planet Index ค.ศ. ๒๐๑๒ ฉบับเต็ม ได้ที่ www.happyplanetindex.org

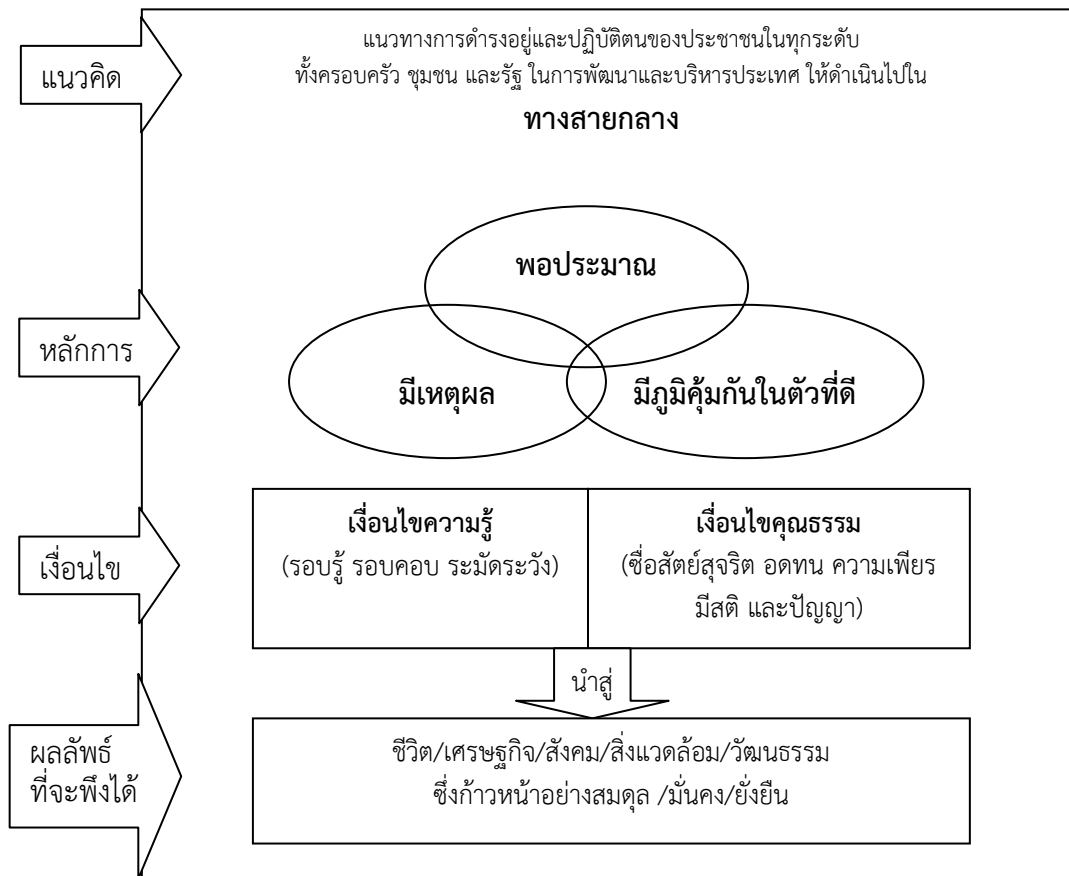
มูลนิธิเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ ได้เรียกร้องให้องค์การสหประชาชาติพัฒนาดัชนีชีวิตในลักษณะเดียวกับ Happy Planet Index เพื่อวัดความสำเร็จของการพัฒนาที่ดีกว่าในอนาคต นั่นก็คือ ความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน สำหรับประชากรทุกคนบนโลกใบนี้ (Sustainable well-being for all) (NEF, 2012a: 2)

บทวิเคราะห์ Happy Planet Index กับแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำไปเผยแพร่ได้ ตามหนังสือสำนักราชเลขาธิการ ที่ รล ๐๐๐๓/๑๘๘๘๘ ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ นั้น จะเห็นได้ว่าทรงเน้นที่วิถี “ทางสายกลาง” โดยทรงทำเป็นอักษรตัวเอียง ซึ่งหน่วยงานทางการที่พิมพ์เผยแพร่จะเน้นถูกต้อง แต่ก็มีหลายแห่งที่พิมพ์โดยไม่ได้เน้นวลีนี้

ประโยคแรกในคำนิยามดังกล่าวที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์” ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ซึ่งสรุปเป็นผังเห็นได้ง่าย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๒: ๓๗.)

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ ๑ สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดในการพัฒนาตามหลัก Happy Planet Index
(NEF, 2012b: 17)

จากแผนภาพที่ ๒ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนามีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การพัฒนาจึงได้มุ่งเน้นที่มนุษย์เป็นสำคัญ และประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการใช้ทรัพยากร มากกว่ามุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ ความอยู่ดีมีสุขของประชากรทุกคนบนโลกใบนี้

ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ จำเป็นที่จะต้องมีการวัดเชิงลึกในแต่ละมิติ ซึ่งมีดัชนีชี้วัดที่สำคัญใน ๕ มิติ ได้แก่

1. การวัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อหัวประชากร [Measure of environmental pressure per capita (for the resources sphere).]
2. การวัดร้อยละการเพิ่มขึ้นของประชากร [Measure of the percentage of the population flourishing (for the goals sphere).]
3. การวัดขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ ที่สามารถทำให้ทุกคนอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน [Measure of economic performance – how well the economy is doing in terms of delivering sustainability and well-being for all (for the economic half of the human systems sphere).]
4. การวัดนโยบายที่ไม่ใช่ทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนไปสู่ความอยู่ดีมีสุขล่วงหน้า [Measure or set of measures of the other (non-economic) policy-amenable drivers of well-being for all (for the remaining human systems).]
5. การวัดความอยู่ดีมีสุขต่อหน่วยของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้ไป [Measure of well-being per unit of environmental pressure (the HPI, or an HPI-like measure; connecting the resources and goals spheres).]

แนวคิดดังกล่าว สอดคล้องกับคำกล่าวของ Ban Ki-Moon เลขาธิการสหประชาชาติ เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2012 ที่ว่า “เราจำเป็นต้องมีกระบวนการทัศน์ทางเศรษฐกิจแนวใหม่ ที่ที่ตระหนักถึงความเท่าเทียมกันระหว่างสามเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เอาจบ่างแยกออกจากกันได้ คือ ความอยู่ดีมีสุขทั้งด้านสังคม

เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เราต้องรวมสิ่งเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อนิยามเป็นความสุขมวลรวมของโลก (Gross Global Happiness)”

ในการวัดความอยู่ดีมีสุข (Well-Being) และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact) นั้น (NEF, 2012b: 6-7) มีดังนี้

๑. ความอยู่ดีมีสุข (Well-Being)

เนื่องจากความอยู่ดีมีสุขของแต่ละบุคคลนั้นเป็นนามธรรม ซึ่งแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ รวมถึงช่วงเวลาด้วย ดังนั้น วิธีการซึ่งได้รับการยอมรับ และใช้ในการวัดความอยู่ดีมีสุข ก็คือการจัดทำรายการของสิ่งที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน เช่น การศึกษา รายได้ ความปลอดภัย ฯลฯ แล้ววัดสิ่งเหล่านี้ออกมาเป็นข้อมูลในเชิงปริมาณ และจัดทำเป็นดัชนีรวมเข้าด้วยกัน

การวัดความอยู่ดีมีสุขผ่านการสอบถามจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลโดยตรง (Measuring well-being through direct measures of experience using survey data.) การสร้างความเข้มของคำถามทางด้านจิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ และการวิจัยทางสังคมวิทยา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูล ในรายงาน HPI จะประเมินความอยู่ดีมีสุขโดยใช้ชุดคำถามที่เรียกว่า ‘บันไดของชีวิต’ หรือ ‘Ladder of Life’ จาก Gallup World Poll

คำถามนี้ ผู้ตอบจะต้องจินตนาการถึงความอยู่ดีมีสุขของชีวิตในลักษณะขั้นบันได โดยศูนย์ (0) หมายถึง การที่มีความเป็นอยู่ที่เลวร้ายที่สุด (The worst possible life) และสิบ (10) หมายถึง การที่มีความเป็นอยู่ที่ดีที่สุด (The best possible life) ผู้ตอบก็จะเลือกตำแหน่งที่เห็นว่าตนเองเป็นอยู่จริงในปัจจุบัน จากประสบการณ์ที่ผ่านมาการวัดความอยู่ดีมีสุขนั้น ได้วัดในมิติของสุขภาวะ – อายุขัยเฉลี่ยร่วมด้วย เนื่องจากสุขภาวะเป็นประเด็นสำคัญซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากล ตัวอย่างเช่น เมื่อเร็วๆ นี้ OECD ได้รวบรวมข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนี ‘Better Life Index’ ซึ่งพบว่ามี ๒ ปัจจัยที่อยู่ในลำดับที่สำคัญสูงสุด คือ ความพึงพอใจในชีวิต (วัดความอยู่ดีมีสุข) และสุขภาวะ

อายุขัยเฉลี่ย เป็นตัวชี้วัดที่ดีซึ่งได้รับการคำนวณขึ้นมาจากตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๙ ในเยอรมนี โดยคำนวณภายใต้ฐานการเกษียณอายุการทำงานของบุคลากรภาครัฐที่อายุ ๖๕ ปี ส่วนดัชนีการพัฒนามนุษย์ของสหประชาชาติได้รวมอายุขัยเฉลี่ยไว้ในมิติของการวัด ตั้งแต่ต้น ดัชนี HPI จึงได้รวมอายุขัยเฉลี่ยและความอยู่ดีมีสุข ไว้เป็นตัวแปรของดัชนีชีวิตนี้ โดยเรียกว่า ‘Happy Life Years’ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวพัฒนาโดยนักสังคมวิทยา ชื่อ Ruut Veenhoven ดังนั้น HPI จึงเป็นตัวแบบของดัชนีคุณภาพชีวิตประจำปีที่ปรับค่าแล้ว (Quality Adjusted Life Years) ซึ่งดัชนีนี้จะถูกคำนวณโดยการปรับค่าอายุขัยเฉลี่ยในแต่ละประเทศกับระดับความอยู่ดีมีสุขเฉลี่ย

๒. ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact)

การที่สังคมบรรลุเป้าหมายการอยู่ดีมีสุขในระดับสูงในปัจจุบัน แต่ก็มีการใช้ทรัพยากรจำนวนมาก จนไม่มีเหลือเพียงพอสำหรับชนรุ่นหลัง จึงเป็นการยากที่จะกล่าวได้ว่านี่คือความสำเร็จของการพัฒนาอันแท้จริง ไม่เพียงแต่การใช้ทรัพยากรภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการไม่ใช้ทรัพยากรจากประเทศอื่นด้วย มิติผลกระทบของการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม หรือการใช้ทรัพยากร จึงเป็นส่วนหนึ่งของการวัดตามดัชนี HPI โดยใช้คาร์บอนเท่าทางนิเวศน์ต่อหัวประชากร ซึ่งวัดอุปสงค์ของมนุษย์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ คาร์บอนเท่าทางนิเวศน์นี้ได้มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง โดยองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรสหประชาชาติ และองค์กรของรัฐบาลในหลายประเทศ

การวัดในมิติผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมนี้ จะวัดจากปริมาณการใช้ที่ดินต่อรูปแบบการบริโภคในประเทศนั้นๆ รวมทั้ง การใช้ที่ดินเพื่อใช้ในการหมุนเวียนทรัพยากรสำหรับคนในประเทศ (สิ่งสำคัญที่สุดคือผลิตภัณฑ์อาหารและไม้) พื้นที่ดังกล่าวถูกใช้ในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญยิ่ง ยังรวมถึงการใช้ที่ดินของประเทศอื่นในผลิต และปล่อยมลพิษด้วย ดังนั้น การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ จึงเกี่ยวข้องกับการผลิตในต่างประเทศด้วย เช่น การผลิตโทรศัพท์มือถือในจีน แล้วคนชิลีซื้อโทรศัพท์นั้นมาใช้ ก็จะถูกนับคาร์บอนเท้าทางนิเวศน์เป็นของชิลี ไม่ใช่ของจีน

ทั้งนี้ เมื่อนำหลักการของ Happy Planet Index กับแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน จะปรากฏผลดังตารางที่ ๒

หลักการของ Happy Planet Index	แนวคิด/ผลลัพธ์ของการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ความพึงพอใจในชีวิต ความอยู่ดีมีสุข (Experienced Well-Being)	<ul style="list-style-type: none"> • มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี • หลักการพัฒนาที่เน้นองค์รวมโดยมุ่งความสุข (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, ๒๕๕๕: ๒๓, อภิชัย พันธเสน และคณะ, ๒๕๕๕: ๒๐๘) • เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม • ชีวิต/เศรษฐกิจ/สังคม/วัฒนธรรม ซึ่งก้าวหน้าอย่างสมดุล /มั่นคง/ยั่งยืน
การพัฒนาที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัดจากคาร์บอนเท้าทางนิเวศน์ต่อหัวประชากร (Ecological Footprint per Capita)	<ul style="list-style-type: none"> • ความพอประมาณ มีเหตุมีผล • เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม • สิ่งแวดล้อมมีความสมดุล /มั่นคง/ยั่งยืน

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบหลักการของ Happy Planet Index กับแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากตารางที่ ๒ แสดงให้เห็นว่าหลักการของ Happy Planet Index มีความสอดคล้องกับผลลัพธ์ของการพัฒนาตามแนวคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ชีวิต/เศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม ซึ่งก้าวหน้าอย่างสมดุล /มั่นคง/ยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้หลักการพัฒนาที่เน้นองค์รวมโดยมุ่งความสุขของบุคคล ทั้งด้านวัตถุ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ปรัชญาไม่ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ชี้ให้มีความรู้เท่าทัน ให้มีความสามารถที่จะรับความผันผวนของการเปลี่ยนแปลงได้ (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, ๒๕๕๕: ๒๓) สอดคล้องกับ อภิชัย พันธเสน และคณะ (๒๕๕๕: ๒๐๘) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ผลลัพธ์ของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ ความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา และเมื่อคนเรามีความสุขแล้ว ก็น่าจะทำให้มีความสุขยิ่งขึ้น ด้วยการมีความสุขจากการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นหรือประโยชน์สุข ดังนั้น ถ้าหากคนส่วนใหญ่สร้างแต่ประโยชน์สุข สังคมก็จะมีแต่ความมั่นคง ดังนั้น ความมั่นคงอันเกิดจากประโยชน์สุข จึงเป็นเป้าหมายสุดท้ายของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น เป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วยความยั่งยืน สมดุล และมั่นคง ก็คือความ

ยั่งยืนที่ประกอบด้วยความสุข และประโยชน์สุขนั่นเอง เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยและทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งกว่าที่ผ่านมา”

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคน ฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศและพัฒนาคนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง ซึ่งมีข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ๖ ประการ ดังนี้

๑. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน

๒. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

๓. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

๔. หลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

๕. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยกะทันหัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน

๖. ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

ทั้งนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกหน่วยในสังคม ซึ่งปฏิบัติตามแนวทางหรือกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม ประเทศชาติ และโลกในที่สุด ผลลัพธ์ก็คือ หน่วยที่ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอก็จะได้มีความสุข ถ้าหากเป็นปัจเจกบุคคลก็จะเป็นชีวิตที่มีความสุข หรือ “ชีวิตที่ดี” ตามความหมายของอริสโตเติล ถ้าหน่วยที่เกี่ยวข้องเป็นครอบครัวก็จะเป็นครอบครัวที่มีความสุข ถ้าเป็นชุมชนก็จะเป็นชุมชนที่มีความสุข ไปจนถึงระดับประเทศและโลกตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียงเน้นปัจจัยนำเข้าและกระบวนการมากกว่า เพราะจะเป็นหลักประกันว่าผลผลิตคือการพัฒนาที่ยั่งยืนและผลลัพธ์ คือ ความสุข จะเป็นผลที่ได้รับตามมา (อภิชัย พันธเสน, ๒๕๕๔: ๑๒๓)

จะเห็นได้ว่าแนวคิดการพัฒนามาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์การวัดของดัชนี Happy Planet Index ดังนั้น การขับเคลื่อนแนวทางในการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คงอยู่ไปถึงชนรุ่นหลัง จึงสามารถใช้แนวคิดการพัฒนามาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับข้อเสนอเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทศวรรษต่อไป (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๕) ของ อภิชัย พันธเสน และคณะ (๒๕๕๕: ๒๐๙-๒๑๒) ที่ระบุวิสัยทัศน์ไว้ว่า “การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศไทย” โดยมีหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจทางเลือกที่มีความหมายใกล้เคียงกับเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศที่ให้ความสนใจ ในเรื่องความสุขที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) และ

การวิจัยเพื่อสร้างแนวทางความสุข และประโยชน์สุขร่วมกันของประชาชนไทย เพื่อให้สามารถประยุกต์ได้
อย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แนวความคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์การวัดของ
ดัชนี Happy Planet Index ซึ่งมุ่งเน้นการวัดความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน ดังนั้น การขับเคลื่อนแนวทางในการ
พัฒนาเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงอยู่ไปถึงชนรุ่นหลัง จึง
สามารถใช้แนวความคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากการที่ ดัชนี Happy Planet Index ได้รับการยอมรับในระดับสากล จึงสมควรที่ประเทศไทยจะได้
มีการขยายผลแนวความคิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานะกระบวนการที่จะช่วยให้
ประเทศนั้นๆ มีค่าคะแนน ดัชนี Happy Planet Index ที่สูงขึ้น จึงควรดำเนินการ ดังนี้

๑. ร่วมมือกับมูลนิธิเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ (New Economics Foundation: NEF) ในการนำเสนอ
แนวทางการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการออกรายงาน Happy Planet Index ในแต่
ละปี

๒. ประเทศไทยควรรับเอาดัชนี Happy Planet Index มาเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขอย่าง
ยั่งยืนของคนไทย และมุ่งยกระดับคะแนน Happy Planet Index ให้สูงขึ้น โดยอยู่ ๑ ใน ๕ อันดับแรกของแต่
ละปี ซึ่งพบว่าเป็นไปได้สูง เพราะจากข้อมูลในอดีตที่ผ่านมาพบว่าประเทศไทยมีลำดับคะแนน HPI ที่สูง
ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เช่น เมื่อ ค.ศ. 2006 อยู่อันดับที่ 32 แต่ ค.ศ. 2009 ลดลงไปอยู่อันดับที่ 41 และ ค.ศ.
2012 ก้าวกระโดดมาอยู่ในอันดับที่ ๒๐

เอกสารอ้างอิง

คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Ecological Footprint คืออะไร? [ออนไลน์]. 2555. แหล่งที่มา:

http://www.edu.chula.ac.th/esdcenter/Data/Global_Camp_2010/9.Ecological%20Footprint%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2_%E0%B8%9E%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%99.pdf [26 กันยายน 2555]

ณัฐพงษ์ ทองภักดี. 2555. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล,
วรเดช อมรรวิพัฒน์. บทบาทของภาคศาสนาและวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง : หลักการ ความสำเร็จ
อุปสรรค และแนวทางปรับปรุงแก้ไข. กรุงเทพฯ : สถาบันปริชญาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (๒๕๕๒). เศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่
๒. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ,

อภิชัย พันธเสน. 2554. จากความมั่งคั่งถึงความเป็นอยู่ที่ดีและนิพพานในที่สุด: การพัฒนาจิตที่พ้นไปจากวิชาเศรษฐศาสตร์ที่
เป็นอยู่ไปสู่พุทธเศรษฐศาสตร์ ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจ
พอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,

อภิชัย พันธเสน และคณะ. 2555. เหลียวหลังเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทศวรรษหน้า (๒๕๕๖-๒๕๖๕).
กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม,

Adrian W.J. Kuah. 2012. Economic Policymaking and the Pursuit of Happiness. Singapore: S. Rajaratnam
School of International Studies, a Graduate School of Nanyang Technological University, pp.1-2.

En.wikipedia.org. Happy Planet Index [Online]. 2010. Available from:

http://en.wikipedia.org/wiki/Happy_Planet_Index [2012, September 26]

Happy Planet Index. Happy Planet Index [Online]. 2012. Available from:

<http://www.happyplanetindex.org/> [2012, September 26]

NEF, New Economics Foundation. The Happy Planet Index 2012 [Online]. 2012a. Available from:

<http://www.happyplanetindex.org/assets/hpi-briefing.pdf> [2012, September 26]

NEF, New Economics Foundation. 2012b. The Happy Planet Index: 2012 Report. London : New Economics Foundation,